

Ea trebuie să armonizeze orașul vechi și nou cu elemente existente ale siluetei atât din acest raion, cât și din întregul oraș, dar în primul rând cu Palatul Culturii și al Științei.

b) Restaurările trebuie să păstreze trecerea actuală peste Vistula.

c) Zidurile de apărare, ale porților și turnurilor — medievale izolează vechiul oraș. Restaurarea nouă trebuie să armonizeze aceste părți istorico-medievale cu construcția existentă a clădirilor din secolele XVII XVIII și XIX.

d) Castelul Varșoviei, clădire de o deosebită importanță națională, trebuie să domine în jur, atât în perspectiva din partea Vistulei, cât și dinspre străzile Kralowski-Przedmiesci.

Proiectul prezentat nu are o temă obișnuită. El necesită tratarea curajoasă a problemei : acordul dintre posibilitățile creației și plastice cu elementele istorice. Reconstruirea sau distrugerea obiectelor monumentale trebuie să fie fundamental argumentată și înlocuită cu noi valori arhitecturale.

Directivele generale de proiect au trebuit să cuprindă :

Planul spațial 1 : 1000 cu : planșa fundamentală de concepție, planșa cu indicarea cubaturii existente și planșa privind cubatura proiectată și cea existentă

Planul urbanistico-arhitectonic al pieții Palatului 1 : 200 (numai panorama din str. Bednarski înspre Zakatnej este 1 : 500).

Directivele de program ale „blocului” castelului au cuprins : schema perspectivelor de nivel ale edificiului castelului 1 : 500, elevația și secțiunea 1 : 200, cinci perspective ale castelului și o perspectivă totală a vechiului și noului oraș — pe fondul întregii Varșovii dinspre malul canalului Zeranski.

Prezidiul juriului concursului a fost format :

— din partea Comisiunii Centrale a reconstrucției Varșoviei — 12 persoane, în majoritate ingineri — arhitecți, între care ministrul Culturii și Artelor și vice ministrul construirii orașelor și așezămintelor.

— din partea S.A.R.P.—cpt arhitecți.

În urma discuțiilor care au avut loc, au fost eliminate 5 lucrări ca necorespunzând premiei, 2 au obținut premiul II, una premiul III și alta premiul IV.

La *aprecierea lucrărilor* în ordinea valorii lor, se specifică pentru fiecare : autorul proiectului, proiectantul coloristic și arhitectii din colectiv.

Cele 9 lucrări prezentate sînt însoțite de vederile panoramice, planurile, machetele etc. prevăzute în programul și directivele concursului.

În Capitala țării noastre se pregătește construcția și amenajarea Pieții Bălcescu... Marile lucrări care se execută în acest sens la Varșovia pot fi de folos.

C. V. Pușcașu

DERCSÉNYI DEZSŐ, *Tíz év műemlékvédelme* [Zece ani de protecție a monumentelor], în „Magyar építőművészet”, Budapesta, 1955, IV, 3—5 pp. 129—137 cu 33 de fotografii și o acvarelă.

Lucrarea cuprinde capitolele : legea și organizarea, evidența monumentelor istorice, metodele de restaurare și ... deteriorarea monumentelor și restaurările din R.P. Ungară.

I. *Prima protecție a monumentelor maghiare* este prevăzută în Legea din 1881, art. XXXIV.

În baza ei proprietarul care nu voia sau nu putea să repare o clădire declarată monument istoric, anunța acest lucru Ministerului Cultelor și Învățămîntului, organul competent, care în termen de trei luni, ori expropria clădirea, ori o lăsa să se dărîme... Pentru a nu fi obligat să dea însă permisiuni de dărîmare — întrucît nu s-a ajuns niciodată la expropriere din cauza lipsei de fonduri — guvernul a ajuns la soluția ca să declare „monumente istorice de întreținut...” numai „43 clădiri...”. S-a încercat a se îndrepta anomaliile acestei legi prin proiectele de legi din 1911 și 1942, dar fără rezultat. În prezent, protecția monumentelor istorice din R.P. Ungară este asigurată prin Decretul-lege 13/1949 al Președinției Consiliului de miniștri. Prin acest decret se adaugă la „valorile artistice sau istorice” din 1881 și „valorile arheologice, etnografice...” și în primul rând „monumentele de artă populară”. Legea deosebește două categorii de monumente : monumente declarate ca „necesare pentru a fi păstrate” și monumente „cu caracter de monument istoric”... ; declararea primei categorii cade în sarcina ministerului, iar cea de a doua revine autorităților monumentelor respective. Protecția privește ambele categorii de monumente. Ea „leagă orice transformare, refacere, restaurare etc. de obținerea unei autorizații, îi protejează împrejurimile și asigură cetățenilor dreptul de vizitare...”. Restaurarea este obligația proprietarului ; dacă acesta nu o execută, restaurarea se poate face de autorități contra valoarea ei putînd fi recuperată sub formă de impozite. Sancțiuni severe asigură aplicarea acestei legi.

Instituțiile de organizare pentru protecția monumentelor istorice din Ungaria sînt următoarele : Comitetul de Stat al monumentelor istorice, transformat în 1934 într-o instituție de specialitate „Centrala muzeelor și a monumentelor istorice”, apoi Ministerul Educației Naționale, iar din iunie 1953 — Consiliul de miniștri. În timpul de față protecția monumentelor depinde de Ministerul Construcțiilor. Rapida schimbare a organizării a determinat insuficientul randament al lucrului. De aceea se impune, după exemplul U.R.S.S. și al R.P. Polone, crearea unei instituții operative proprii, cu organe de proiectare și de execuție îndrumate de autoritățile pentru monumentele istorice.

Tot după exemplul polonezilor va trebui să se facă și o descentralizare a protecției monumentelor istorice, pe regiuni și județe mai însemnate. Această ultimă organizare este însă în funcție de formarea specialiștilor necesari și de acoperirea financiară. Până la realizarea acestor postulate, protecția monumentelor constituie însă o sarcină locală, o muncă socială: în sate sînt anumiți delegați, iar în orașele mai importante (Sopron, Győr, Miskolcz, Eger, Szeged, Pécs), cîte o subcomisie pe lingă sfaturile populare. Cele mai multe comitete locale ale Frontului Popular Patriotic au introdus apoi în programul lor de activitate și problemele de protecția monumentelor. În modul acesta protecția monumentelor istorice a devenit în R.P. Ungară o realitate între altele și datorită faptului că muncitorii maghiari dau tot concursul pentru rezolvarea acestei probleme național-culturale.

În aceeași ordine de idei a organizării protecției monumentelor istorice, trebuie să menționăm grija arhitecților maghiari, care nu mai vād aici un stăvilă, ci un ajutor pentru noile lor creații...

2. *Evidența monumentelor istorice*: Înainte de primul război mondial este cuprinsă în *Monumentele istorice ale Ungariei* (lista din 1906 ?), în care autorul, Genthon István, descrie, în stil telegrafic, cca 7500 de monumente (între ele figurau și cele 43 de clădiri amintite). Publicul cititor o cere însă astăzi în ediția nouă, înzestrată cu material grafic și fotografic, precum și cu bibliografie. Pentru uzul oficial se întocmește în prezent o listă care să enumere toate monumentele, toate clădirile cu caracter de monument istoric fără o descriere mai amănunțită.

Înainte de cel de al doilea război mondial au început lucrările pregătitoare pentru așa numitele topografii mari, adică prelucrarea științifică a monumentelor cîte unei unități administrative (județ, oraș). Pînă acum au apărut din această serie 3 volume: Esztergom I, Sopron cu împrejurimile și județul Nógrád, vol. IV (Budapesta I) este sub tipar, iar vol. V (jud. Pesta) e în curs de redactare. Materialul este prezentat în ordine topografică și este precedat de un studiu de istorie și de istoria artelor. Pentru fiecare monument se face istoricul, descrierea exterioară și interioară și mobilierul, iar la urmă un scurt sumar și bibliografia amănunțită. La monumentele principale se dau fotografii și relevee tehnice.

O listă de monumente istorice s-a făcut și în cadrul proiectării și sistematizării orașelor. Studiile privind cele 69 orașe cercetate pînă la sfîrșitul lui 1954 susțin că trebuie păstrate 2 226 de monumente. Repartizarea lor istorică este următoarea: 39 preced ocuparea patriei (romane, slave), 123 în stil romanic, 400 gotice, 19 în stilul Renașterii, 17 în stilul turcesc, 717 în stilul baroc, 282 din epoca „topfului”, 440 în stil clasicist, 64 în stil eclectic, 93 din perioada romantismului, 12 moderne și 20 nu pot fi legate de stilul unei epoci.

Ca limită superioară de vîrstă, evidența întocmită de „Comitetul de Stat pentru monumentele istorice” pune anul 1850, iar astăzi este considerat eclecticismul timpuriu, cu operele lui Lechner Ödön, Lajta Béla etc. Protecția și evidența monumentelor istorice maghiare pune însă foarte mare preț și pe publicații. Alături de volumele mari privind monumentele istorice din Cetatea Buda, Muzeul Național, Visegrád, Sárospatak, Eger, Sopron, sînt numeroase lucrări de popularizare. Acestea din urmă sînt scoase și de oficiile județene de turism, ba chiar și de alte edituri. Majoritatea lor se epuizează în cîteva zile, iar tirajul multora trece de 5 000 de exemplare. Aceasta dovedește marele interes pe care-l arată masele populare față de opera de popularizare a monumentelor istorice.

3. *Restaurarea monumentelor istorice* din R.P. Ungară este bazată pe „utilizarea și dezvoltarea metodei de protecție a monumentelor”, principiu care s-a aplicat întîia dată la lucrările fostului palat regal din Esztergom. Ea constă în a completa pe baze rigurose științifice, numai părțile care se pot reface. Această reconstituire se face cu materiale deosebit colorate pentru ca părțile noi să fie ușor distinse de cele vechi. Orice restaurare formează apoi o problemă de unicitate, de aceea nu se indică decît principiul de bază al lucrării, nu și detaliile.

Restaurările sînt apoi precedate de amănunțite cercetări științifice, privind toate detaliile inițiale ale construcției. Aceste cercetări sînt absolut necesare, pentru că arhitectura individualistă a capitalismului după jumătatea secolului al XIX-lea nu a ținut seamă de arhitectura trecutului — și a acoperit, de exemplu cu portaluri de prăvălii, fațade în stil baroc sau chiar medieval-gotice (la Buda, Győr, Vác și Székesfehérvár).

În sfîrșit, nu se trece la construirea din nou a unei clădiri complet distruse.

Metoda arătată pentru restaurarea monumentelor a început cu Budapesta — și din 1953 se aplică în toată țara.

4. *Restaurările făcute* au cuprins: *castele* — „căutînd a se readuce la viață între zidurile lor” — *biserici* — cele medievale de la țară „sînt operele cele mai caracteristice ale artei maghiare dinainte de Mohács” — *construcții civile*, ruine de cetăți și cetăți aproape intacte — ca cea de la Sárospatak, legată de răscoala lui Rákóczi (1702—1703), săpăturile au dezgropat un sistem de barbacane, din secolul al XIII-lea, unic în Ungaria și foarte rar întîlnit chiar în străinătate, *poduri*, ca cel baroc de la Vác, *jurnale străvechi* (începutul secolului al XIX-lea). Nu lipsesc *lapidariile* — ca cel din sala capitelului din Sopron — și nici *expoziții muzeu* — cu plastică arhitecturală — ca cel de la Pécs.

Încheiem sintetizarea acestui studiu cu concluziile:

— În R.P. Ungară restaurarea monumentelor istorice se face foarte științific și sistematic;

— la reconstrucții contribuie în foarte mare măsură întregul popor ;

— protecția acestor monumente o face în primul rând poporul.

C. V. Pușcașu

REVISTA „Arhitektura ČSR” pe anul 1955.

Numerele 8—10 ale revistei „Arhitektura ČSR” din 1955 se ocupă de o problemă totdeauna de actualitate : restaurarea monumentelor istorice și artistice din Republica Cehoslovacă. Față de trecut, astăzi aceasta se pune într-un mod deosebit : ea ține seama de ansamblul de locuințe, căutând să păstreze sau să redea viață unor cartiere întregi.

În articolul *Cinci ani de restaurare a orașelor istorice cehoslovace*, Vilem Lorenc și Josef Pošmourny p. 279—280) prezintă decizia Guvernului Republicii Cehoslovace din iulie 1950 de a grăbi refacerea patrimoniului arhitectural și urbanistic al trecutului, precum și rezultatele pe care le-a dat. Noua decizie prevede crearea unor „rezervații istorice urbane”, înțelegând prin aceasta conservarea nucleului medieval al multor orașe cehoslovace, cu o vechime ce depășește deseori 700 de ani. Ideea de bază a acestor măsuri este nu numai de a păstra, ca o piesă de muzeu, ruptă de viață, o anumită clădire, dar și de a adapta pe toate cele rămase din trecut, la nevoile curente ale traiului societății prezente, dând posibilitate unui cit mai mare număr de cetățeni să se bucure de interioarele istorice și de străzile și ulițele vechi, în care au trăit înaintașii lor.

După cinci ani, mii de oameni : istorici, arhitecți, tehnicieni și lucrători de specialitate își unesc eforturile pentru apărarea de distrugere a cel puțin 40 000 clădiri civile în stil romanic, gotic, renaștere, baroc, etc. Opera lor va încanta ochii și va influența în mod fericit gustul pentru frumos al populației.

Principiile care stau la baza acestei vii activități sūt prezentate în articolul *Citeva cuvinte despre metoda de regenerare a orașelor noastre* scris de Vilem Lorenc, Rudolf Ječny și Dobromir Libal (p. 292—304). Dacă în trecut se căuta refacerea unor monumente izolate, astăzi arhitecții urbaniști au posibilitatea să pună o dublă problemă în preocupările lor de conservare : să redea părților vechi ale orașelor caracterul lor original ; să construiască noi cartiere în jurul nucleelor vechi în așa fel, încât să nu strice frumusețea ansamblului și nici perspectiva lor.

După o scurtă analiză a preocupărilor urbanistice în trecut, autorii ajung la concluzia că totdeauna arhitecții au urmărit o compoziție a construcțiilor lor, fiind seama de cadru, că simțul frumosului urbanistic s-a pierdut în secolul al XIX-lea, când oamenii, preocupați de practic, au început să neglijeze ansamblul. Prin noua legislație urbanistică, s-a introdus o disciplină atât în construcții, cât și în demolări.

Asanarea caracterelor istorice se face numai după îndelungate sondaje și cercetări istorice, după trasarea unor planuri de amănunt la o scară de 1 : 200 al zidurilor și al stilului lor (frumos exemplu la p. 303), al înălțimii clădirilor înconjurătoare pentru nevoile de perspectivă. Numai după aceste lucrări premergătoare se poate trece la executarea proiectului, care și el poate suferi mici transformări pe faza descoperirilor făcute chiar în cursul lucrului.

Toate aceste operații aduc date noi, care îmbogățesc cunoștințele istorice, artistice, tehnice, ba chiar și economice. Se folosește experiența trecutului, a vechilor reparatori sau constructori, pentru lucrările din zilele noastre. Prin folosirea unor părți cit mai mari din vechea zidărie, lemnărie și fierărie s-a ajuns să se salveze la reconstrucție un procent de 75 % din înfățișarea vechilor clădiri și, în plus, să se facă o economie serioasă de material și de manoperă. Astfel, scopul artistic-istoric se dublează cu interesul practic, dându-se un nou sens și o nouă funcție arhitectonică și urbanistică unor monumente istorice, care-și capătă iar locuitorii.

Vladimir Piša, în articolul *Rezervația istorică a orașului Praga* (p. 305—309) face un raport general și dă o serie de observații asupra refacerii citorva cartiere istorice ale capitalei Cehoslovaciei în ultimii zece ani. Autorul ne înșiră realizările în reconstrucția cartierului Hradčany, a palatului Belvedere, a vechii universității Caroline (în special aula în stil gotic) și a străzilor înconjurătoare etc. Sondajele și cercetările arheologice au scos la iveală resturi de construcții străvechi în stil romanic (pivnița), fațada gotică a unui turn-poartă, ce fusese ascunsă de o transformare în stil baroc, și alte descoperiri mai puțin însemnate. În preocuparea sa de frumos, autorul pune problema de amănunt ca : firme dizgrațioase, înlocuirea ușilor și ferestrelor vechi cu produse de serie, lipsa de grijă în păstrarea clădirilor istorice de către administratori, problema circulației actuale și adaptarea ei la dimensiunile străzilor vechi.

Învățămintele scoase de autor pot fi rezumate astfel : 1) pregătirea multilaterală a proiectării (starea clădirilor, evoluția lor istorică etc.) 2) valorificarea clădirilor și folosirea lor la maximum pentru noua destinație (din punct de vedere material și ideologic).

Numai adunând pe cei mai buni arhitecți și istorici arheologi, pe cei mai buni tehnicieni și lucrători de specialitate și dispunând de mijloacele financiare cele mai bogate, se va putea realiza la Praga opera grandioasă de înviere a frumuseților trecutului ei glorios.

Celelalte articole au un caracter special ; astfel este un *Studiu pentru reconstrucția cartierului de sub Castelul din Bratislava* de Vaclav Ambrož (p. 283—285) ; *Refacerea casei Thurzo din Banská Bystrica* de Karol Chludomelka (p. 285—287), clădire din 1495, distrusă în război și după reconstrucție transformată în muzeu ; *Casa domnilor de Poděbrad și Kunštat din*